

Kapellehoek (Meulebeke, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2017D400

April – Mei 2017

ARCHEOLOGIENOTA met uitgesteld traject

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert
Wetenschappelijke begeleiding: Dieter Demey

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	5
1.1 Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1 Administratieve gegevens	5
1.2 Onderzoeksopdracht	7
1.2.1 Onderzoekskader	7
1.2.2 Juridische context	7
1.2.3 Randvoorwaarden	7
1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein	8
1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	9
1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie	10
1.2.6.1 Methode	10
1.2.6.2 Fysisch geografische situatie	10
1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen	10
1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	10
1.2.6.5 Verstoringshistoriek	11
1.3 Assessmentrapport	12
1.3.1 Ruimtelijke situering	12
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	13
1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)	14
1.3.2.2 Geologie	15
1.3.2.2.1 Tertiair	15
1.3.2.2.2 Quartair	16
1.3.2.3 Bodem	17
1.3.2.3.1 Bodemtypes	17
1.3.2.3.2 Bodemerosie	18
1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop	19
1.3.2.5 Hydrografie	21
1.3.3 Gekende archeologische waarden	22
1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek	22
1.3.3.1.1 Historische achtergrond	22
1.3.3.1.2 Historische kaarten	24
1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen	26
1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden	29
1.3.3.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader	30

1.4	Synthese	31
Deel 2:	Bibliografie.....	33
Deel 3:	Bijlagen.....	34

FIGURENLIJST (2017D400)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 3: visualisatie van de geplande uitrustingswerken. Zie ook bijlage 1.....	9
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)	12
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).....	14
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	15
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	16
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).....	17
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2017) (bron: Geopunt).....	18
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt). 19	
Figuur 11: Hoogteverloop van het projectgebied (van noordoost naar zuidwest) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).....	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).....	21
Figuur 13: Ter Borch, Sanderus, 1641 (Bron: Heemkundige Kring Molenbeke).....	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)	24
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)	25
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)	25
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)	26
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)	27
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)	27
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt)	28
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)	28
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt)	29
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)	30

TABELLENLIJST (2017D400)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	5
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	13
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.....	26
Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.	29

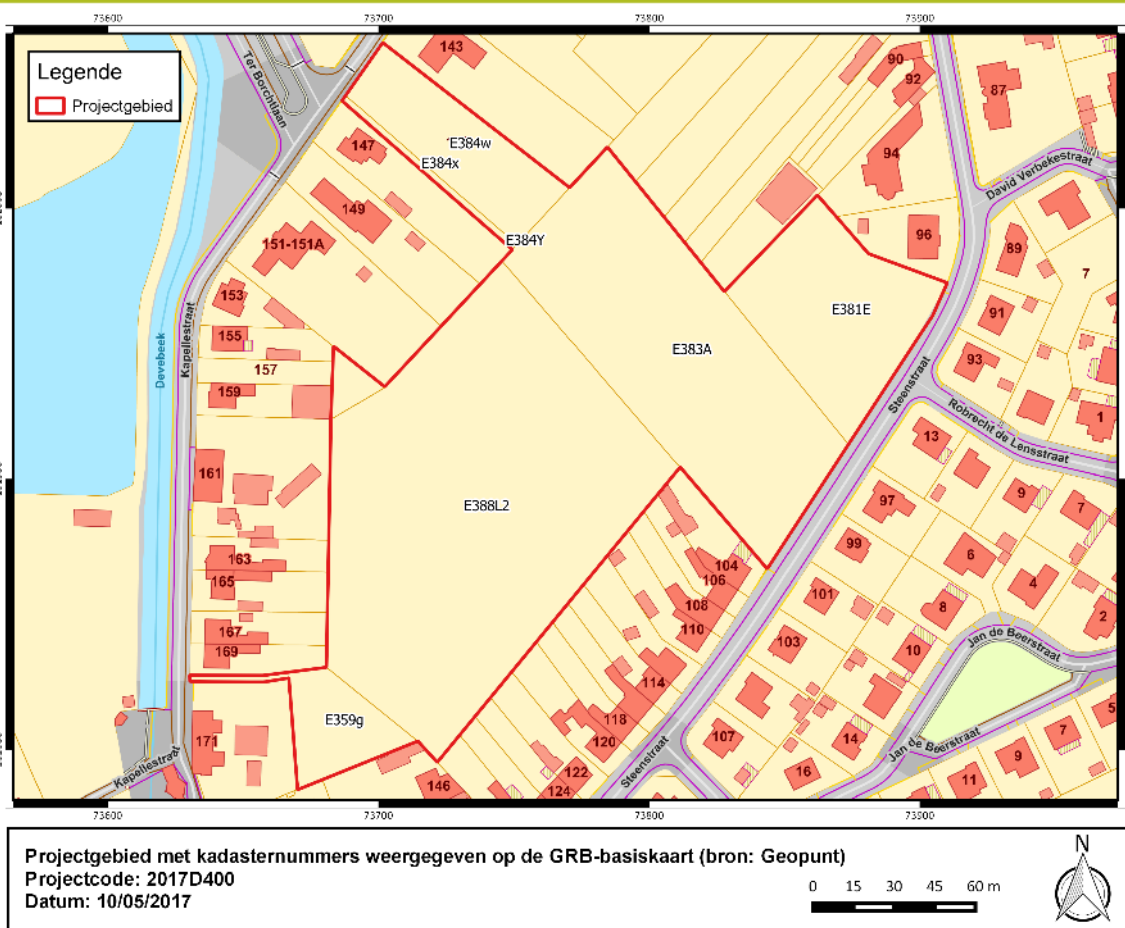
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

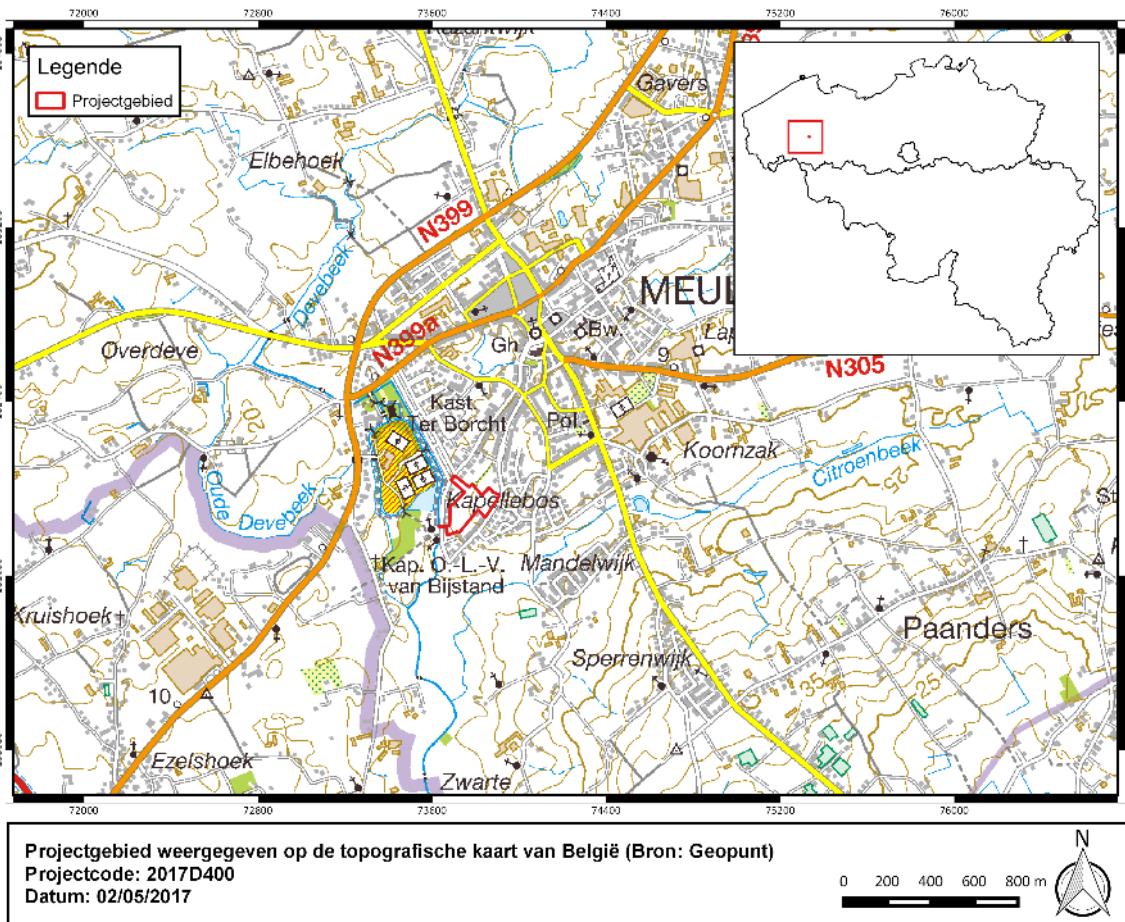
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Meulebeke
	Deelgemeente	/
	Postcode	8760
	Adres	Steenstraat - Kapellestraat
	Toponiem	Kapellehoek
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 73515 Y _{min} = 181779 X _{max} = 73966 Y _{max} = 182092
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Meulebeke, Afdeling 1, Sectie E, nr's: 388L2, 383A, 381E, 384X, 384W, 384Y Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Dieter Demey (projectleider archeologie) Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Joren De Tollenaere (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Nvt.	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadasternummers (Bron: Geopunt)

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Onderzoekskader

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van een verkaveling te Meulebeke. Het projectgebied wordt in deze studie Kapellehoek Meulebeke genoemd.

Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van Kapellehoek Meulebeke. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is op basis van de bestaande bronnen, het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites?
- Indien niet, kan de afwezigheid van indicaties op basis van de resultaten van het bureauonderzoek verklaard worden?
- Indien wel, kan op basis van bestaande bronnen bepaald worden wat de aard, datering en bewaring is?
- Wat is de verstoringshistoriek van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?
- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site?

1.2.2 Juridische context

Het projectgebied bevindt zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woonuitbreidingsgebied. Het terrein bevindt zich noch in een archeologische site, noch in een vastgestelde archeologische zone, noch in een zone waar geen archeologie verwacht wordt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande verkavelingsvergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 2,9 ha; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.3 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning. onder De opdrachtgever heeft de grond gekocht onder opschortende voorwaarde van een vergunning.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Meulebeke Kapellehoek werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie

1.2.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.2.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)

Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 18de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden.

Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis.

De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.2.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

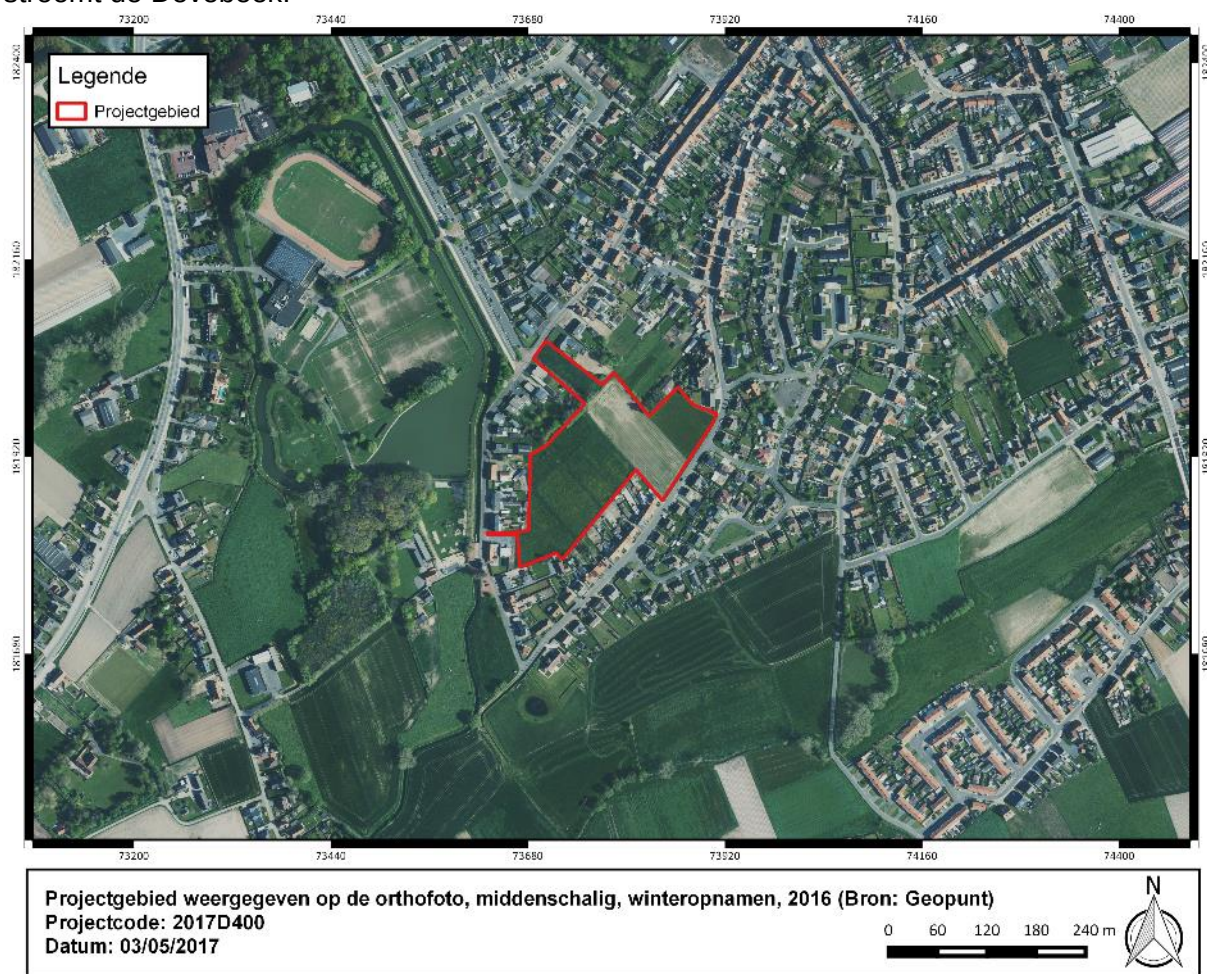
1.3 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.3.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Meulebeke, in de provincie West-Vlaanderen. Meulebeke grenst ten noorden aan Pittem en Tielt, ten oosten en zuidoosten aan Oostrozebeke en ten zuiden en zuidwesten aan Ingelmunster en ten westen aan Emelgem en Ardooie. Het onderzoeksterrein grenst in het oosten aan de Steenstraat en in het westen aan de Kapellestraat. Langsheen de westzijde van het projectgebied stroomt de Devebeek.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

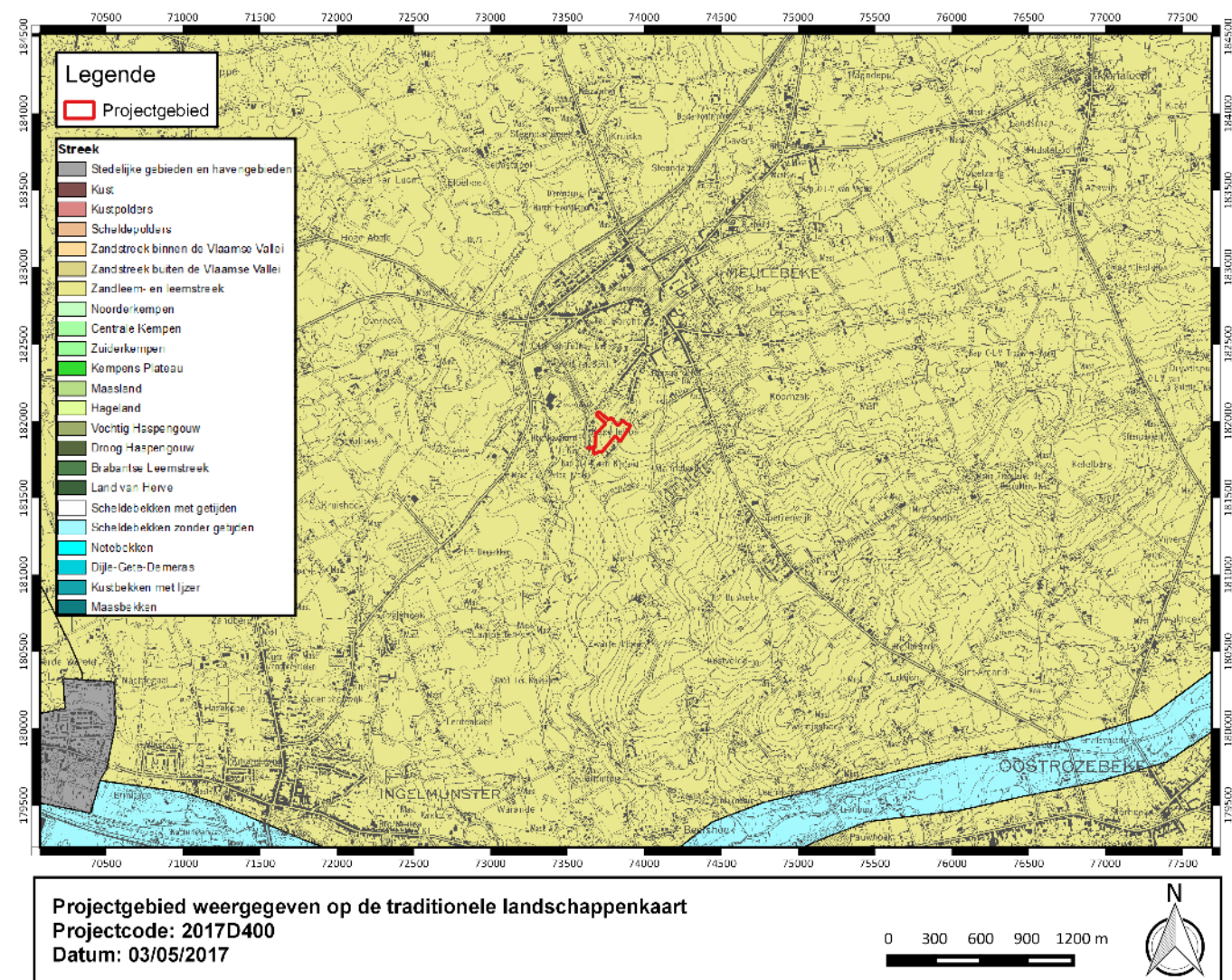
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Aalbeke (Fm. Kortrijk)
Quartair	Type 1: eolische afzetting Type 3: fluviatiele afzetting/eolische afzetting
Bodentypes	Sc(h), Sbc(h); Pdp
Potentiële bodemerosie	Zeer laag
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Hoogteverloop van ca. 21,5 m TAW tot ca. 16,5 m TAW
Hydrografie	Leiebekken (deelbeek Devebeek) Waterlopen: Devebeek, Citroenbeek

1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het projectgebied ligt in de zandleem- en leemstreek.

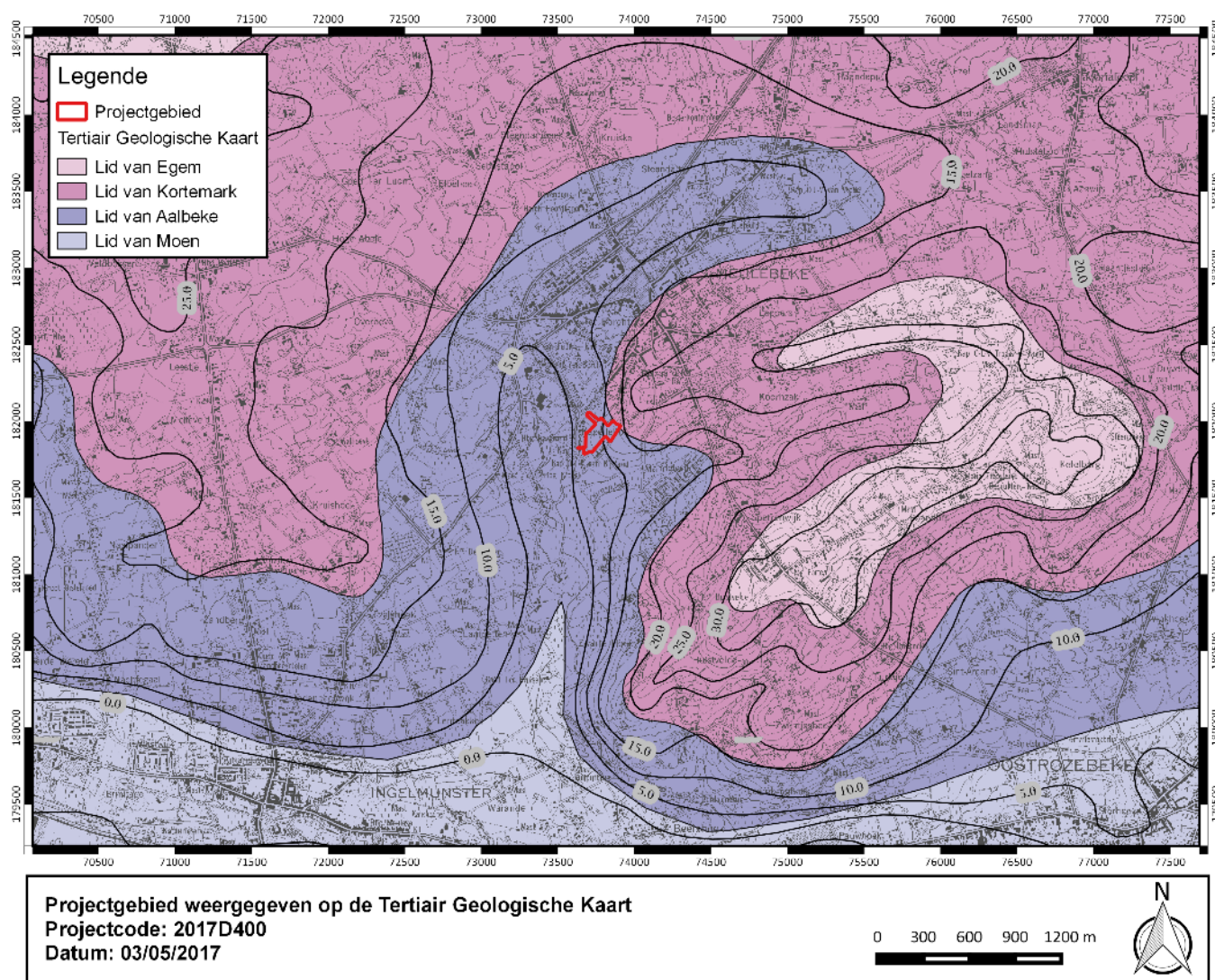
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).

1.3.2.2 Geologie

1.3.2.2.1 Tertiair

Het projectgebied bevindt zich in het **Lid van Aalbeke** (Formatie van Kortrijk). De Formatie van Kortrijk bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

Het **Lid van Aalbeke** is een fijnsiltige homogene klei, afgezet in een rustig open-shelf milieu. Het manifesteert zich vaak als een grijze plastische klei die soms fossielen, zandsteenconcreties en laagjes grijs zand bevat. Deze klei wordt uitgebaat voor vervaardiging van bakstenen, dakpannen en siertegels.

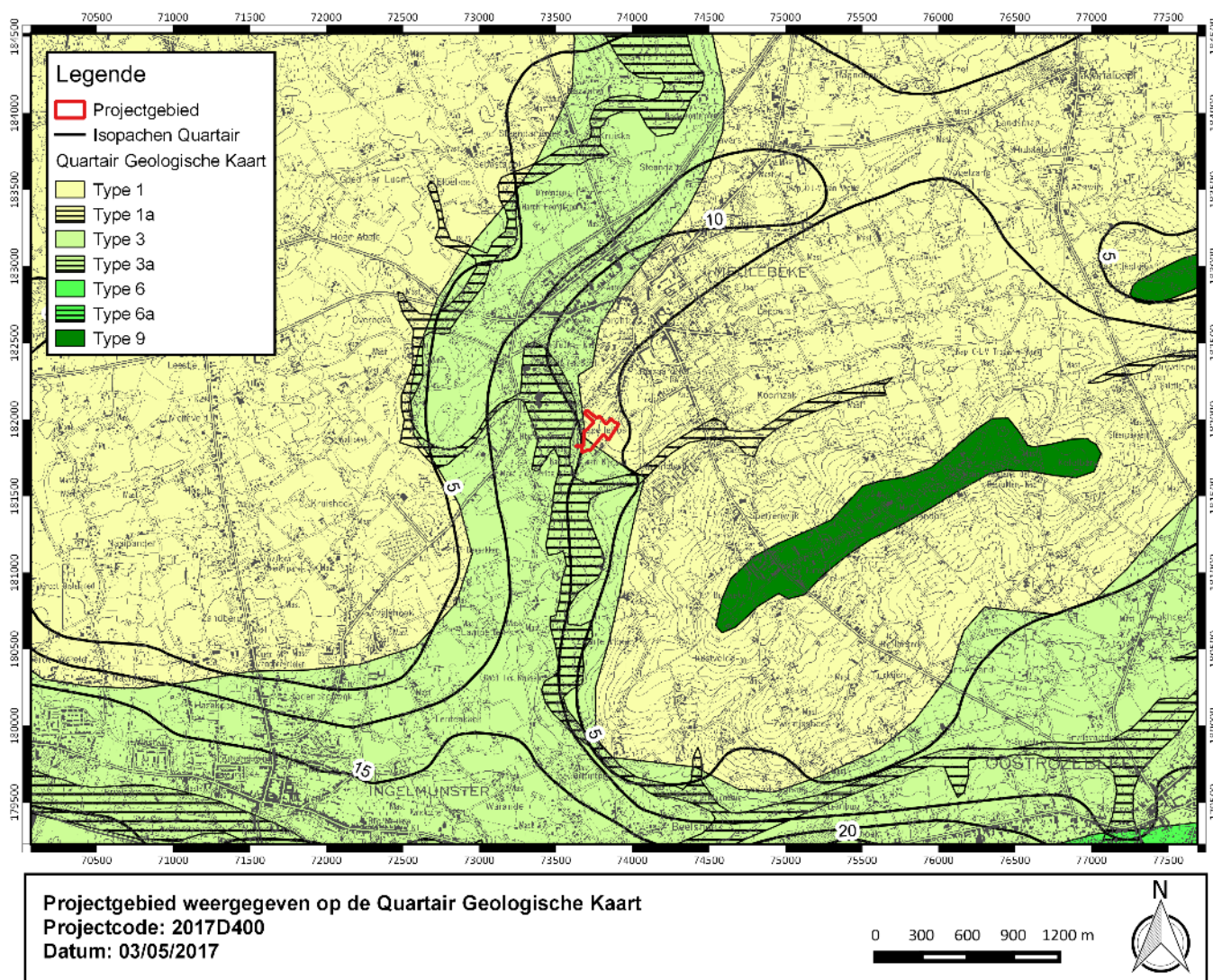

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

1.3.2.2.2 Quartair

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1** en **Type 3**. Het **Type 1** bestaat uit een pakket eolisch afgezet zand tot silt van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holocene. In het eolisch pakket kunnen er hellingsafzettingen van het Quartair aanwezig zijn.

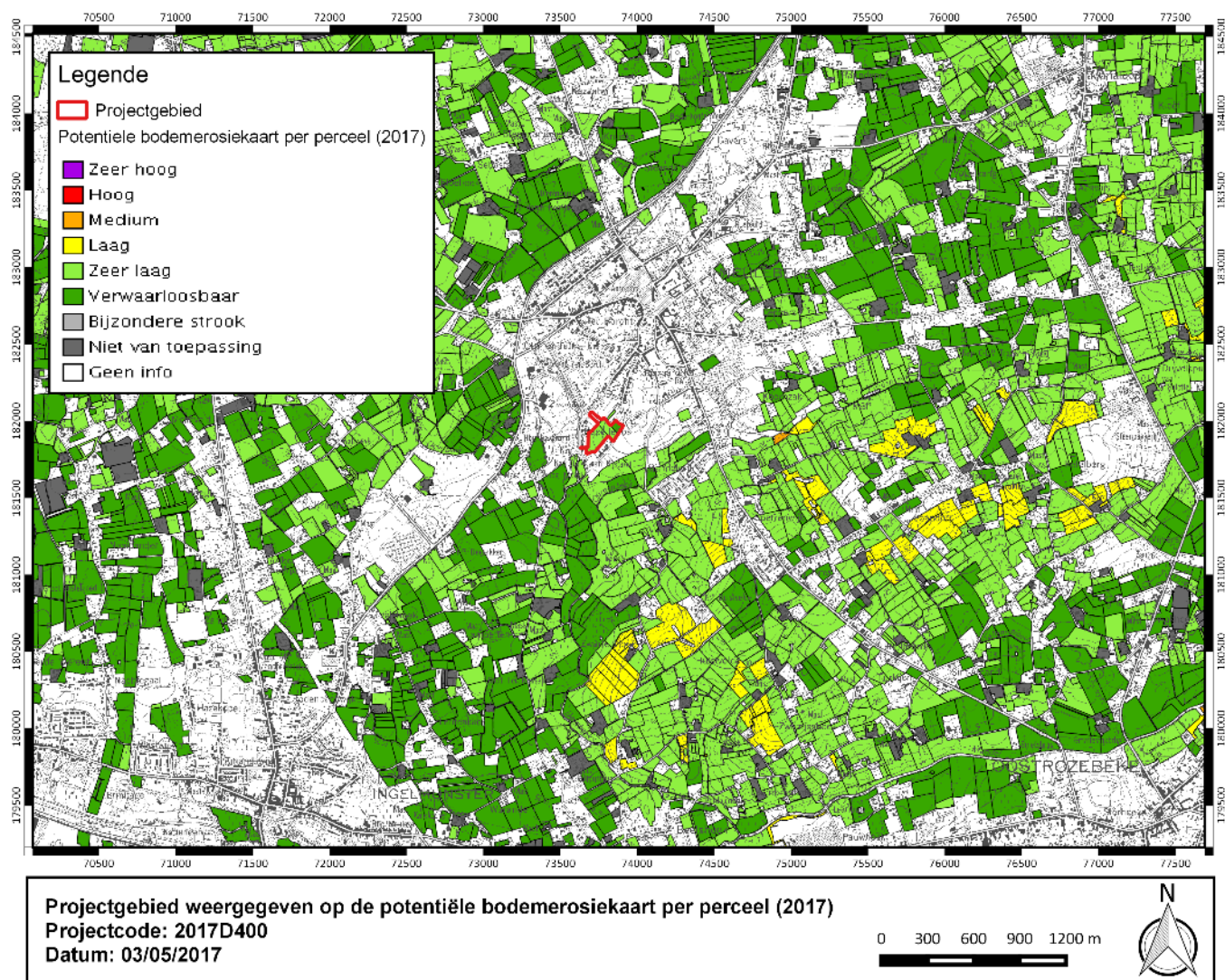
Het **Type 3** bevat als basis een fluviale afzetting van het Weichseliaan gevolgd door dezelfde eolische afzetting als in **Type 1**.

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

1.3.2.3.2 Bodemerosie

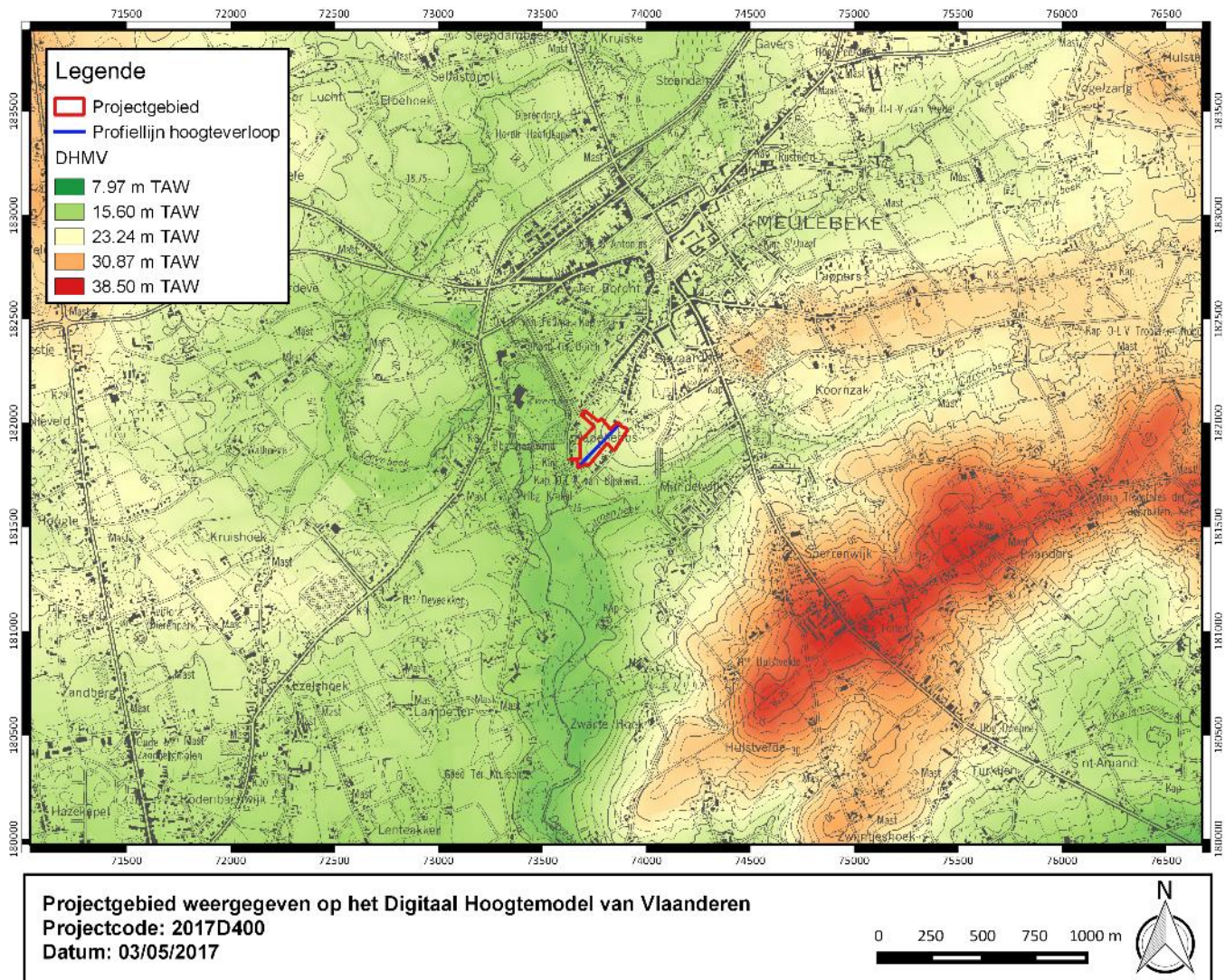
De gekarteerde potentiële bodemerosie is zeer laag voor het projectgebied.

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2017) (bron: Geopunt).

1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop

Het projectgebied ligt op de flank van een zandleemrug met de westelijke punt net binnen de alluviale vallei van de Devebeek. Het projectgebied kent een verloop van ca. 21,5 m TAW in het noordoosten naar ca. 16,5 m TAW in het zuidwesten.

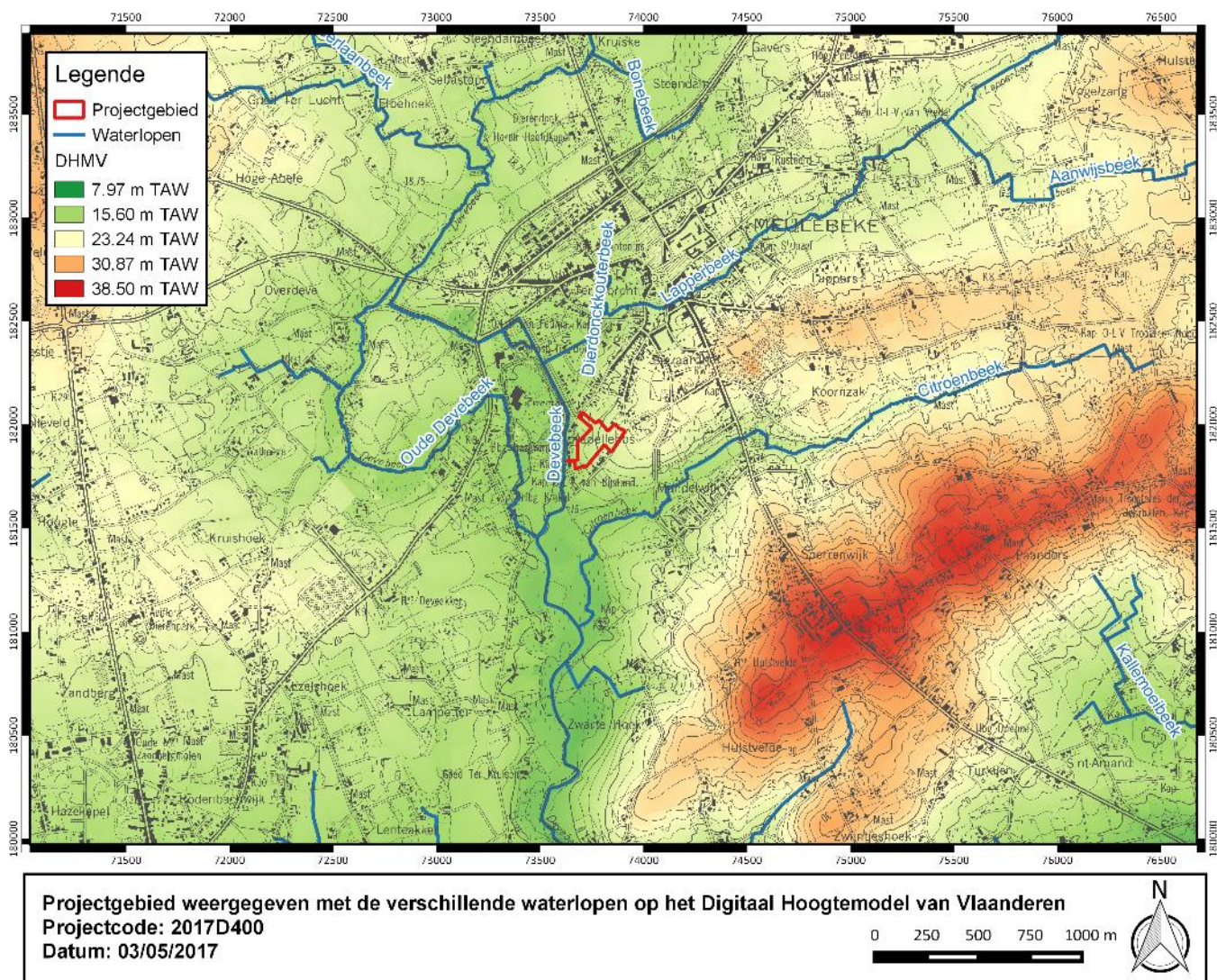
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

Figuur 11: Hoogteverloop van het projectgebied (van noordoost naar zuidwest) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).

1.3.2.5 Hydrografie

Het projectgebied ligt in het Leiebekken (deelbekken Devebeek). De Devebeek stroomt ten westen van het projectgebied terwijl ten zuiden de Citroenbeek aanwezig is.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

1.3.3 Gekende archeologische waarden

1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek

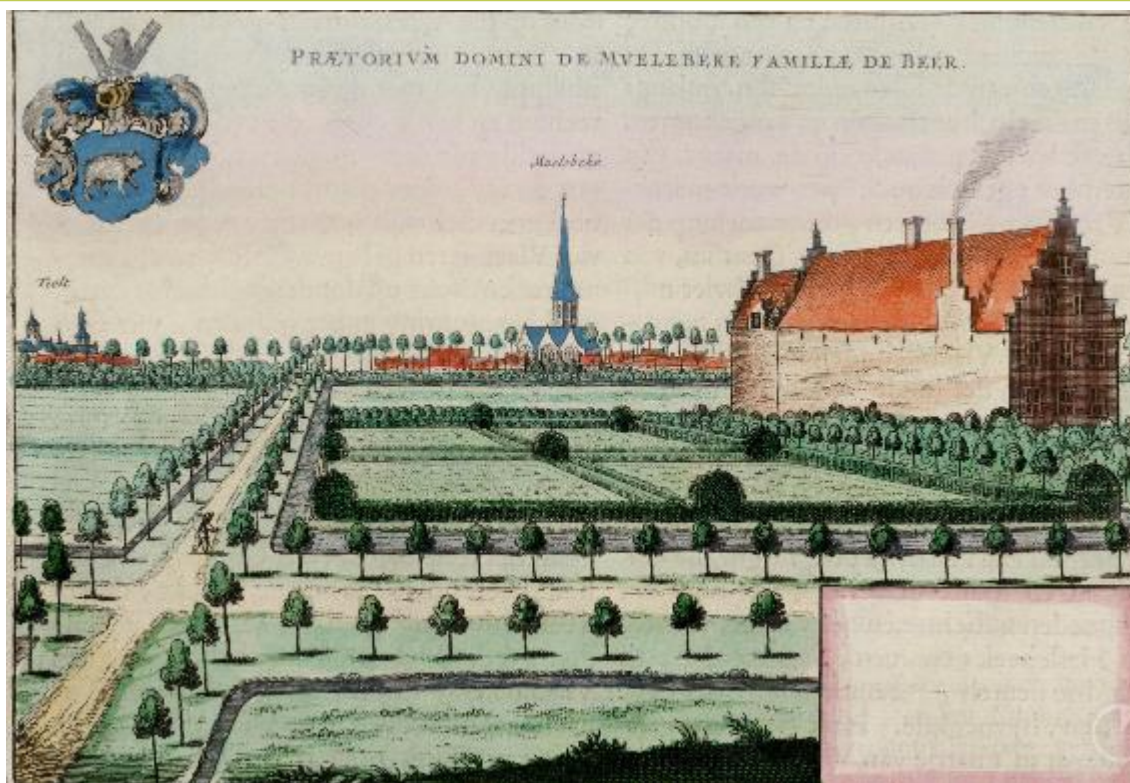
1.3.3.1.1 Historische achtergrond

Meulebeke situeert zich op een uitloper van het zandlemig Plateau van Tielt, dat in het zuiden is begrensd door een dalsliert van de Mandel. Binnen het huidige grondgebied van de gemeente zijn Neolithische silexartefacten opgegraven die wijzen op de vroege nederzettingen in het grondgebied. Deze nederzettingen situeren zich aan de Paanders, het 'Goed Ter Lucht', en een zone nabij de oude spoorlijn naar Ingelmunster. De Bruggesteenvweg gaat wellicht terug op een Romeinse heirweg. Daarnaast kruisen bij de huidige Plettinckplaats twee kleinere verbindingswegen uit de Romeinse tijd. Nabij het 'Dooder Liedon Land' werden bij een opgraving van een Romeins vlakgraf wapens en aardewerk aangetroffen.

Toponiemen zoals Robrechtogem en Manegem wijzen op oude Frankische nederzettingen. Tevens was er reeds een opgraving van een vlakgraf uit de Merovingische periode. Gedurende de vroege middeleeuwen ressorteert Meulebeke onder het bisdom Doornik en tegen het einde van de 7de eeuw is de streek reeds gekerstend. De eerste bidplaats wordt nog in de 7de eeuw opgericht aan het knooppunt van verschillende verbindingswegen en geleidelijk aan ontwikkelt zich hier een dorpskern. Meulebeke wordt aan het einde van de 9de eeuw enkele malen geteisterd door invallen van de Noormannen. Gedurende de middeleeuwen wordt het moerasgebied rond de oude Devebeek drooggelegd waardoor o.a. de Borchmeersen ontstaan, die zich nabij het projectgebied bevinden.

Net als het nabijgelegen Ingelmunster is Meulebeke een heerlijkheid van het leenhof van Dendermonde, is het gelegen in de kasselrei Kortrijk en is het samen met 21 andere parochies onderworpen aan de Roede van Tielt. De oudste vermelding van Mulenbeca dateert uit 1100. De hoofdheerlijkheid van de gemeente is Ter Borch. In 1436 gaat Ter Borch over tot het geslacht vander Douve, dat de naam 'Van Meulebeke' aanneemt. Dit onderschrijft de band tussen het kasteeldomein en het dorp. Op het einde van de 15de eeuw gaat het domein over op de familie De Beer. Deze familie blijft bezitter van de heerlijkheid Meulebeke tot aan het einde van de 18de eeuw. De beer op het wapenschild van Meulebeke is een verwijzing naar de familie De Beer, die sterk zijn stempel zal drukken op de Meulebeekse geschiedenis. De eerste stenen kerk van Meulebeke dateert uit ca. 1100. Vanaf de 14de eeuw speelt de Mandelvallei een voorname rol in de vlasindustrie. Aan het eind van de 15de eeuw telt Meulebeke reeds 2000 inwoners.

De 16de eeuw betekent een enorme bloei voor de vlas-en linnenindustrie. Gedurende de 17de eeuw zal het economisch belang van deze nijverheden nog toenemen. Tijdens de 17de eeuw wordt Meulebeke echter vaak belaagd door plunderende legers, waaronder de Fransen, die in 1645 de Sint-Amanduskerk in brand steken. De oorlogsproblemen zorgen samen met aanhoudende pestepidemieën voor een algemene verarming en bevolkingsrecessie in de regio. In 1655 verheft Filips IV de heerlijkheid Meulebeke of Ter Borch tot baronie als dankbetuiging aan Nicolas de Beer. Figuur 12 toont ter Borch met omliggende velden in 1641. Op de achtergrond is de Sint-Amanduskerk te zien.

Figuur 13: Ter Borch, Sanderus, 1641 (Bron: Heemkundige Kring Molenbeke)

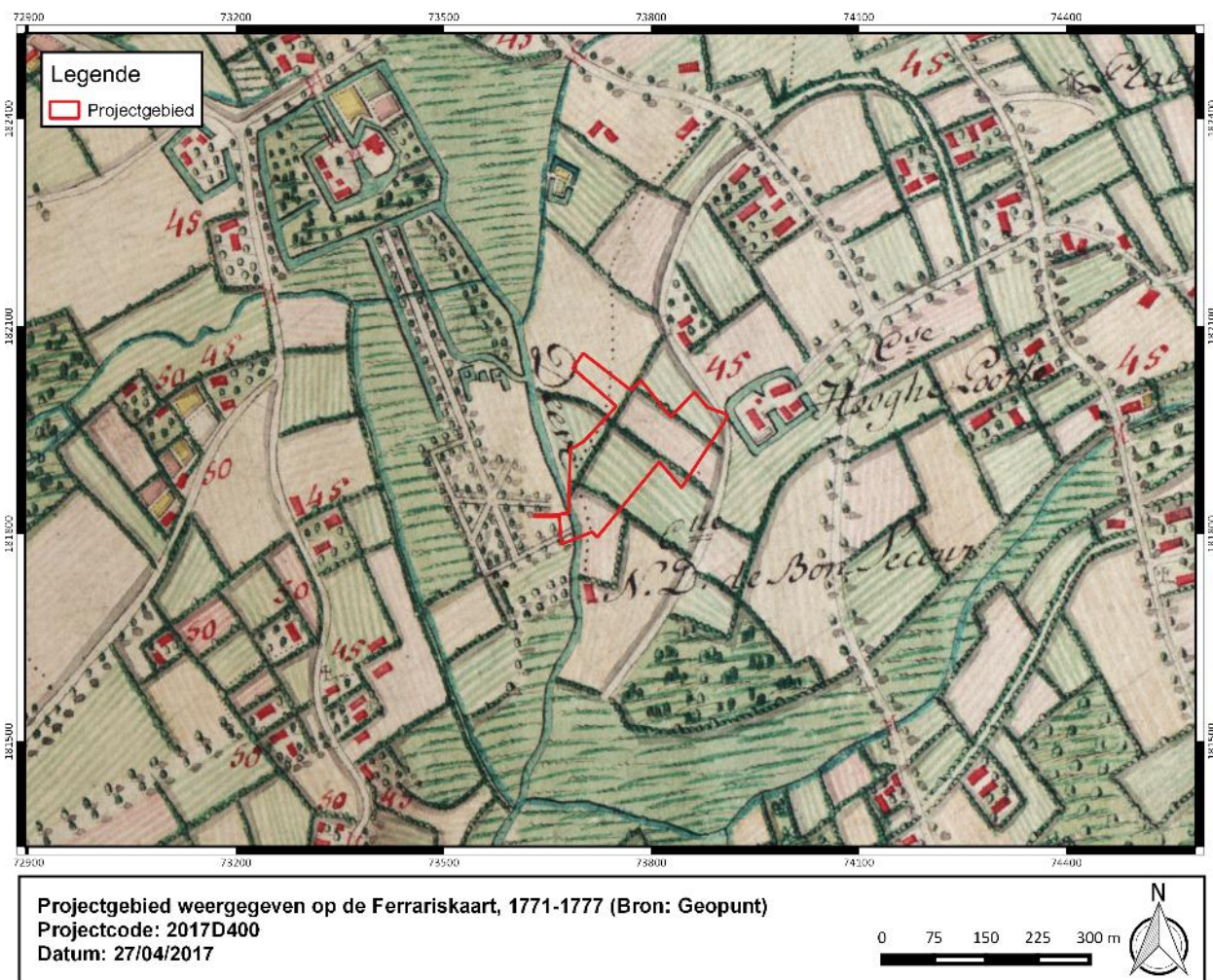
Diezelfde Nicolas de Beer laat in de periode 1654-1656 een landboek van de parochie Meulebeke samenstellen. Hierin is voor het eerst sprake van het Goet te Hoochpoorte dat zich nabij het projectgebied bevindt. De rustige periode in de 18de eeuw wordt doorbroken wanneer de troepen van Lodewijk XV in 1744 de Kasselrij Kortrijk binnenvallen. In 1761 is het regiment van Saksen-Gotha in Meulebeke gelegerd. In de 18de eeuw gebeuren verscheidene wegen-en infrastructuurwerken, ter bevordering van de verbinding met nabijgelegen dorpen en steden. De kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand wordt in 1756 opgericht, nabij het projectgebied. In 1772 wordt de kapel uitgebreid door het groeiend aantal bedevaarders. Aan het eind van de 18de eeuw kent Meulebeke ca. 7000 inwoners waardoor het de grootste plattelandsgemeente van de kasselrei Kortrijk is. Gedurende de 18de eeuw is er wederom een bloei van de vlasindustrie. Als centrum van de vlasnijverheid verkrijgt Meulebeke een marktoctrooi in 1784. Begin 1794 zijn er in Meulebeke Oostenrijkse troepen gelegerd. Op 19 juni 1794 komen de eerste Franse troepen binnen de dorpskern. Er is een inkwartiering van de soldaten in het kasteel Ter Borch. Aan de Oostrozebekestraat komt het hoofdkwartier met administratie.

De economie van Meulebeke beperkt zich in de 19de eeuw tot de landbouw en linnennijverheid. De linnennijverheid ondergaat aan het midden van de 19de eeuw een enorme crisis ten gevolge van invoerrechten in het buitenland, het verlies van de Spaanse markt (en zijn kolonies) en de concurrentie van de gemechaniseerde industrie. Meulebeke gaat gebukt onder pauperisme, mede door de landbouwcrisissen en epidemieën. Slechts in de tweede helft van de 19de eeuw gebeurt een geleidelijke modernisering van de industrie. De belangrijkste nijverheden in Meulebeke zijn de handweef-en de kantsnijverheid. De voortschrijdende industrialisatie in de 20ste eeuw uit zich in het optrekken van nieuwe fabrieken en brouwerijen. De tewerkstelling blijft het grootste in de textielnijverheid.

De Eerste Wereldoorlog begint te Meulebeke met de inval van het Duitse leger op 15 augustus 1914. Een "Ortskommandantur" wordt achtereenvolgens ingericht in het huis Roelandts op de Markt en in de pastorie; de kommandant zelf verblijft in het kasteel Ter Borch. Ook het kasteel Bossuyt wordt door de Duitsers bezet en herberg "Den Beer" wordt ingericht als "Soldatenheim". Fabrieken worden ontruimd en als voorraadschuren benut. De soldaten worden ingekwartierd bij burgers, boeren en vnl. in de school en het

klooster te Marialoop. Tijdens de periode 1917-1918 zijn er hevige gevechten tussen terugtrekkende Duitse troepen en het aanrukkende Franse leger. Op 18 oktober 1918 vindt de strijd om Meulebeke plaats. Gedurende de Tweede Wereldoorlog wordt een deel van de Belgische troepen gehuisvest in Meulebeke. Op 26 en 27 mei 1940 wordt de 'slag om Meulebeke gevochten'. Tijdens dit militair treffen zit de markt geprangd tussen het Duitse Leger dat vanuit het zuiden komt en het Belgische leger dat zich heeft ingegraven aan de spoorlijn Tielt-Ingelmunster. De Duitsers bezetten het Kasteel Ter Borch en de Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand.¹

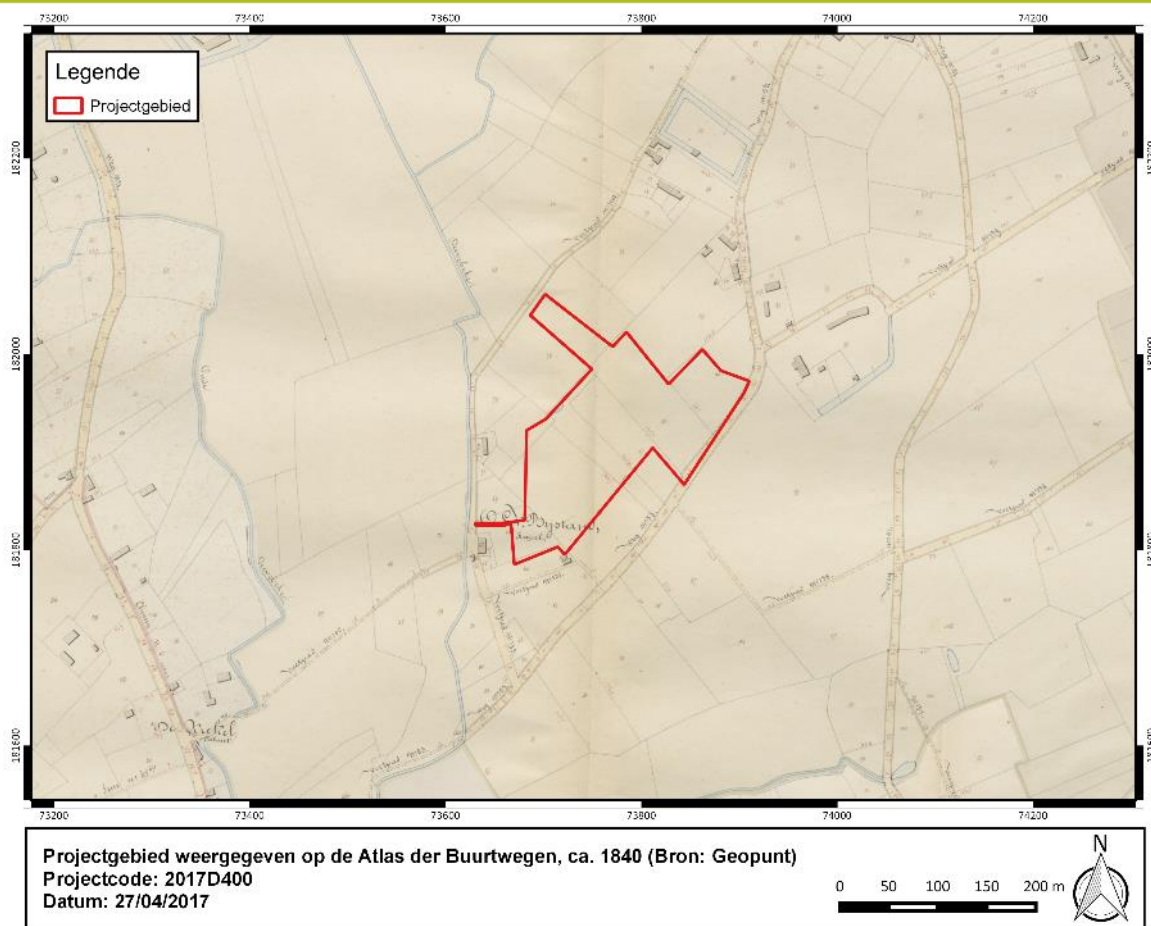
1.3.3.1.2 Historische kaarten

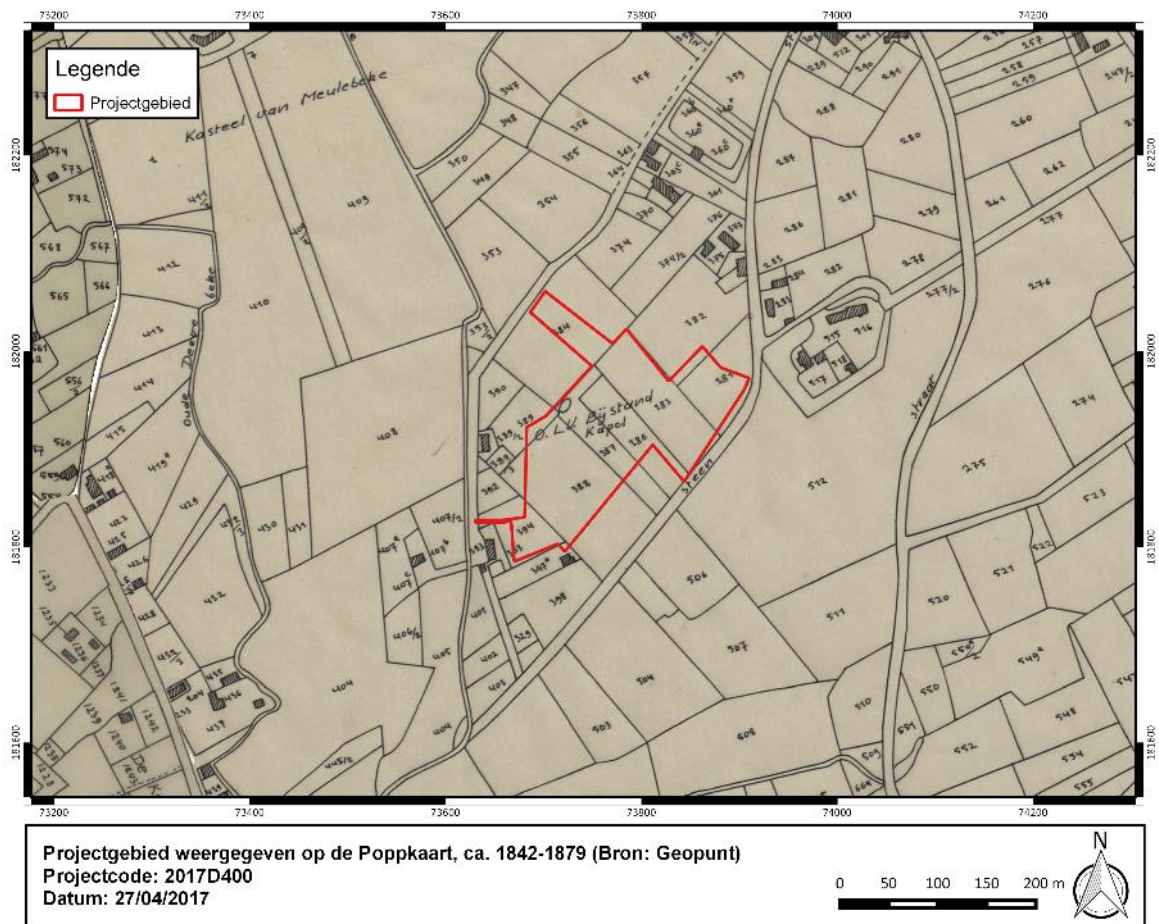
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)

De Ferrariskaart toont geen bebouwing ter hoogte van het onderzoeksterrein. Het plangebied bestaat quasi volledig uit akkerland. Mogelijk wordt aan de westzijde van de locatie de Deeve aangesneden, die uitloopt tot de omgrachting van het 'Kasteel van Meulebeke'. De oostzijde van de locatie grenst aan een weg waarvan het tracé reeds veel gelijkenissen vertoont met het verloop van de huidige Steenstraat. Ten zuiden van het onderzoeksterrein situeert zich de Chapelle de Notre Dame de Bon-Secours. Precies ten westen van het projectgebied ligt een hoeve met walgracht die wordt aangeduid met de benaming Hooghe Poorte. Er is verspreide bebouwing in de nabije omgeving.

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Meulebeke, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122150> (geraadpleegd op 20 september 2016)

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)

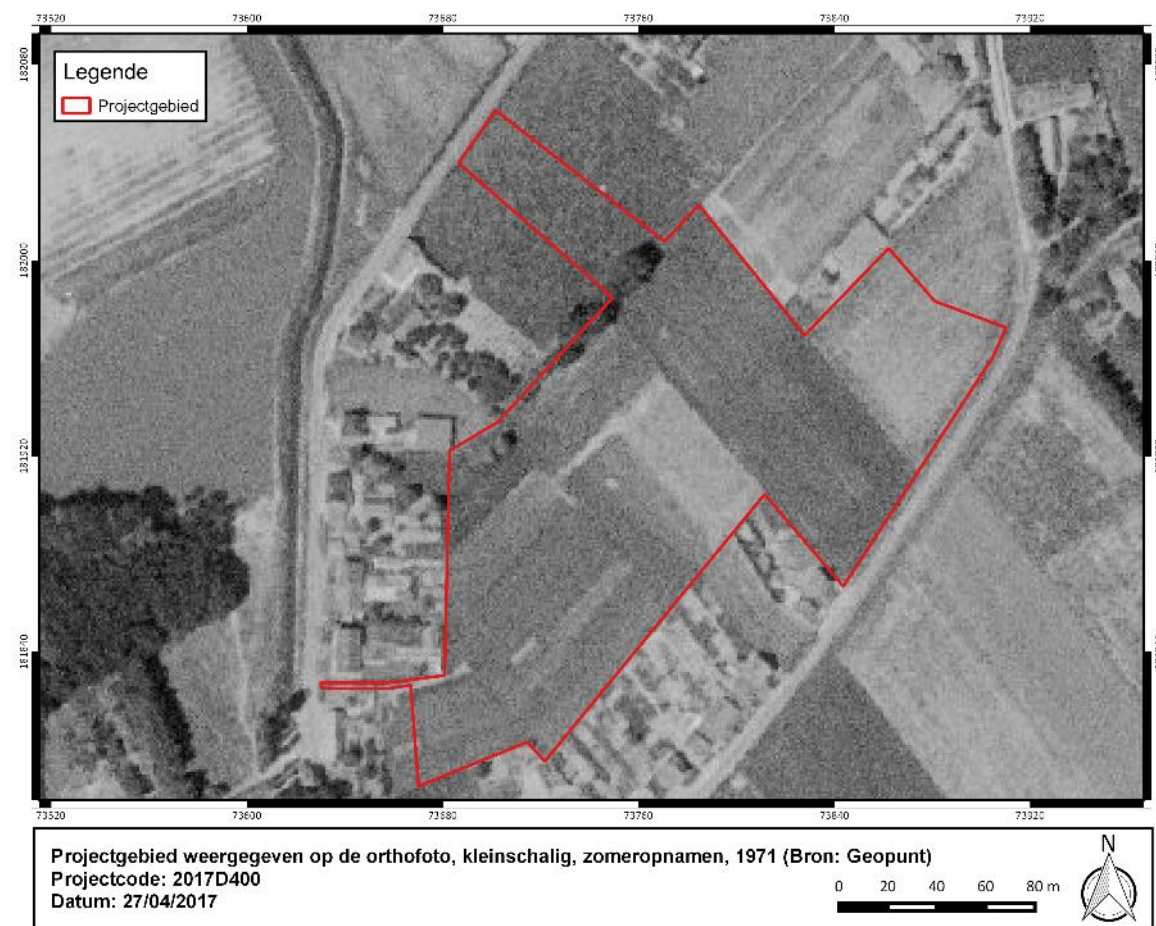
De Atlas der Buurtwegen vertoont geen bebouwing ter hoogte van het onderzoeksterrein. Precies ten zuiden van het projectgebied situeert zich de O.L.V.- Bijstand-kapel. Het stratenpatroon op de Atlas der Buurtwegen vertoont reeds veel gelijkenissen met het huidige wegtracé. Het verloop van de Kapellestraat en de Steenstraat is zeer duidelijk waarneembaar. De Poppkaart vertoont een gelijkaardig beeld.

Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.

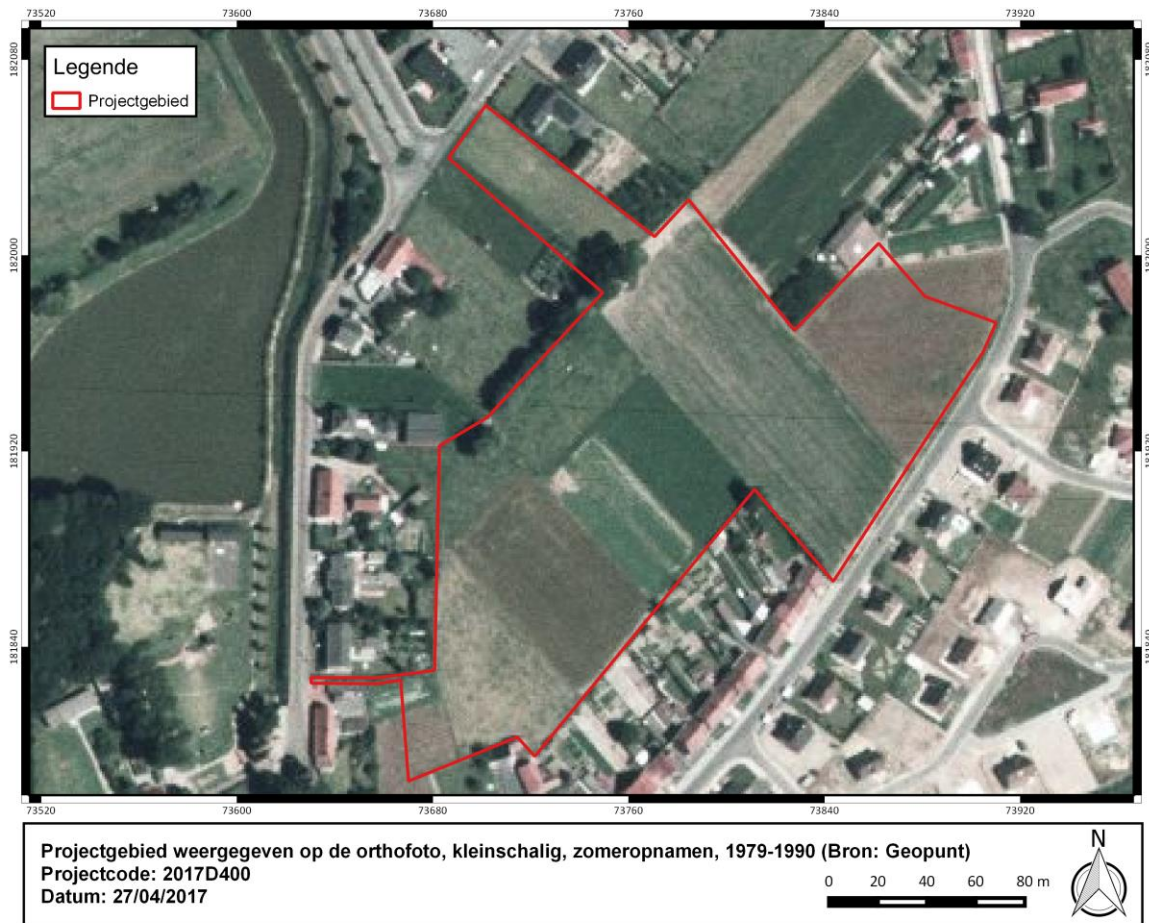
Bron	Jaartal	Historische Situatie
Kaart van Ferraris	1771-1777	Akkerland, wegenis, mogelijk deel van omgrachting en deel van de Deve
Atlas der Buurtwegen	1843-1845	Geen bebouwing
Popp Kadasterkaarten	1842-1879	Geen bebouwing

1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen

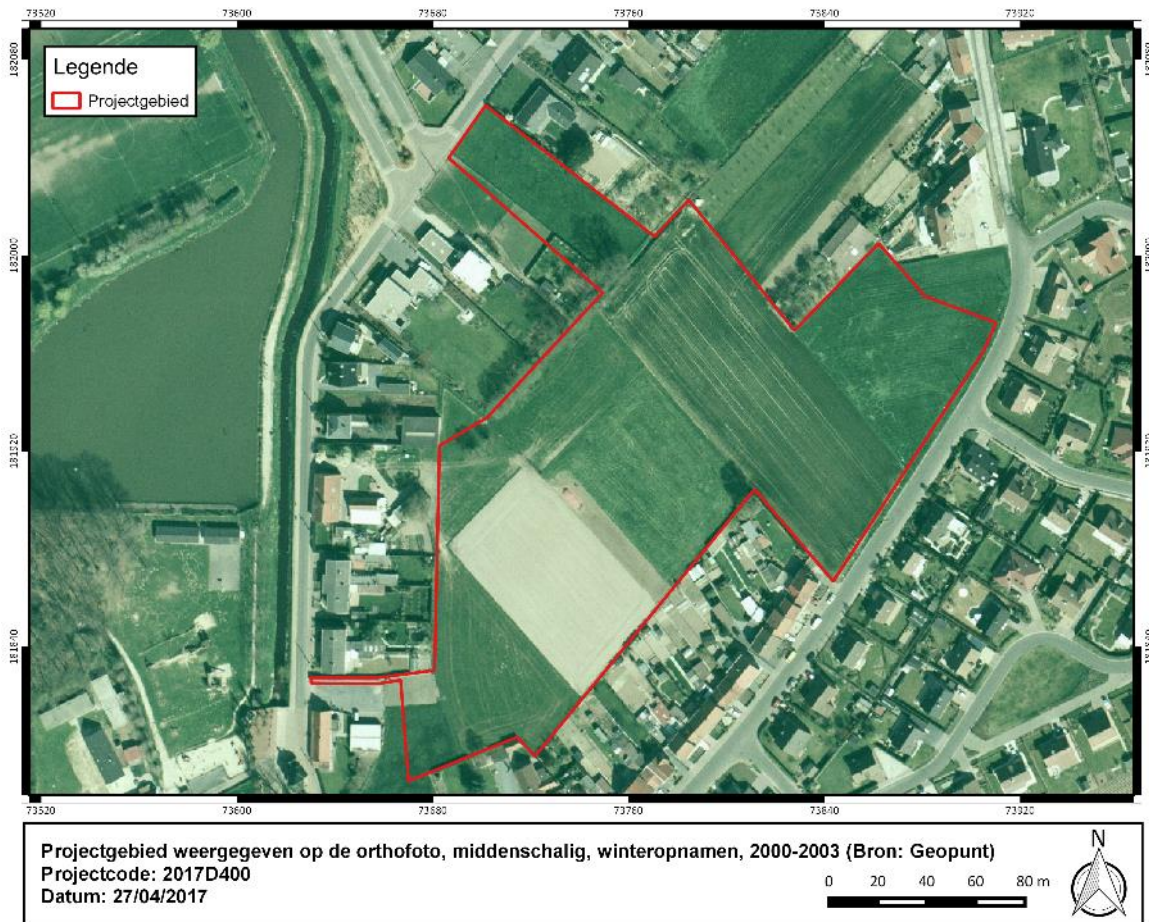
Er is weinig evolutie waarneembaar tussen de orthofoto van 1971 en deze van 2016. Het projectgebied bestaat volledig uit akkerland en weideland. In het noordelijk deel is een boom waarneembaar.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)

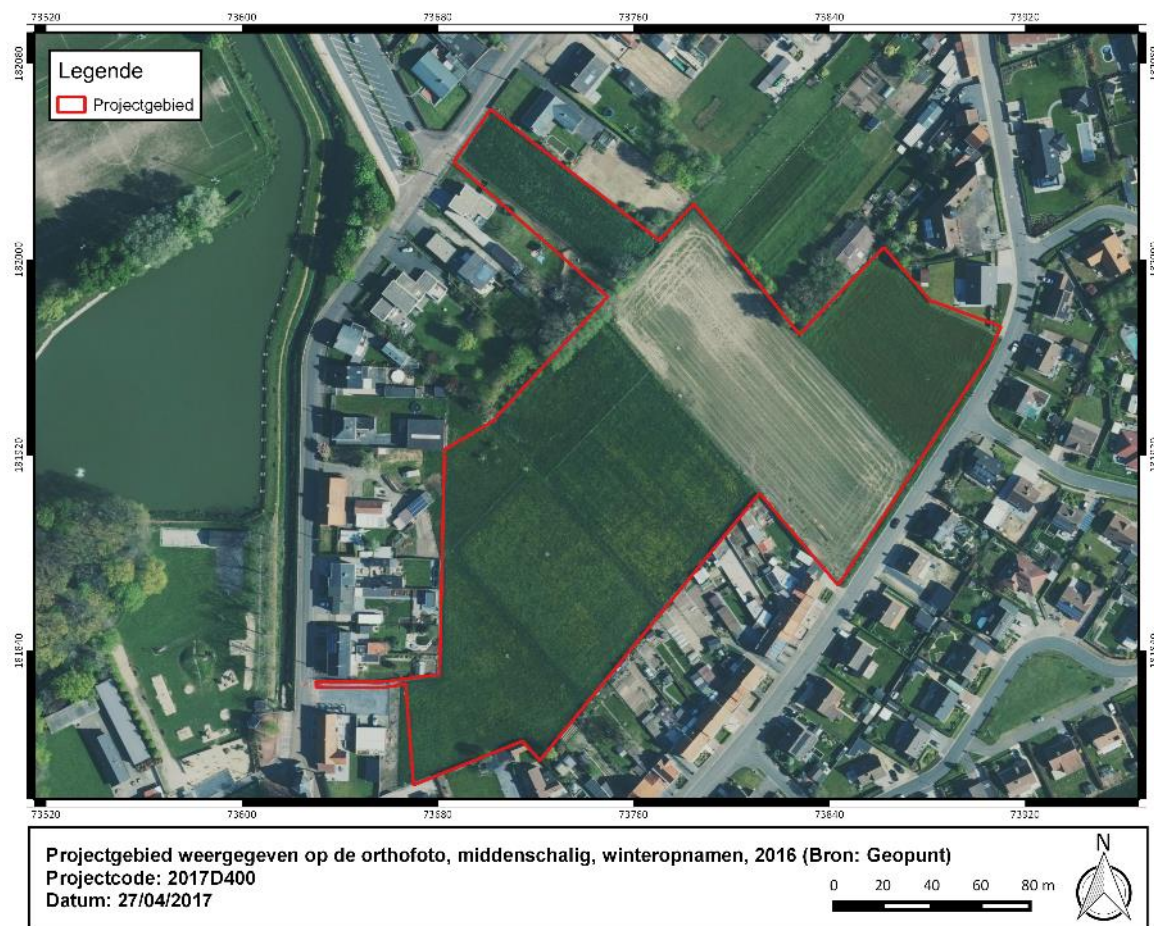
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)

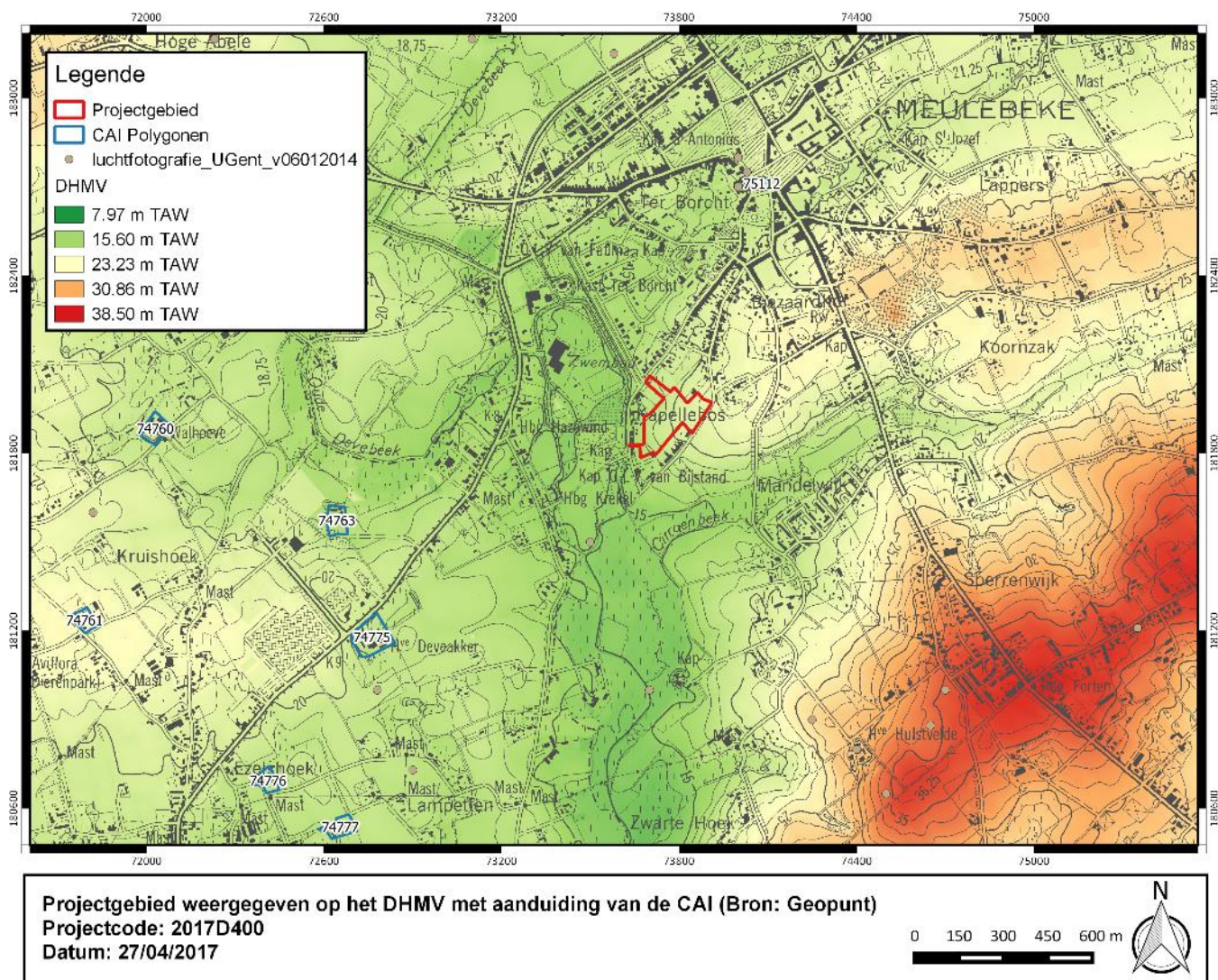
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt)

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

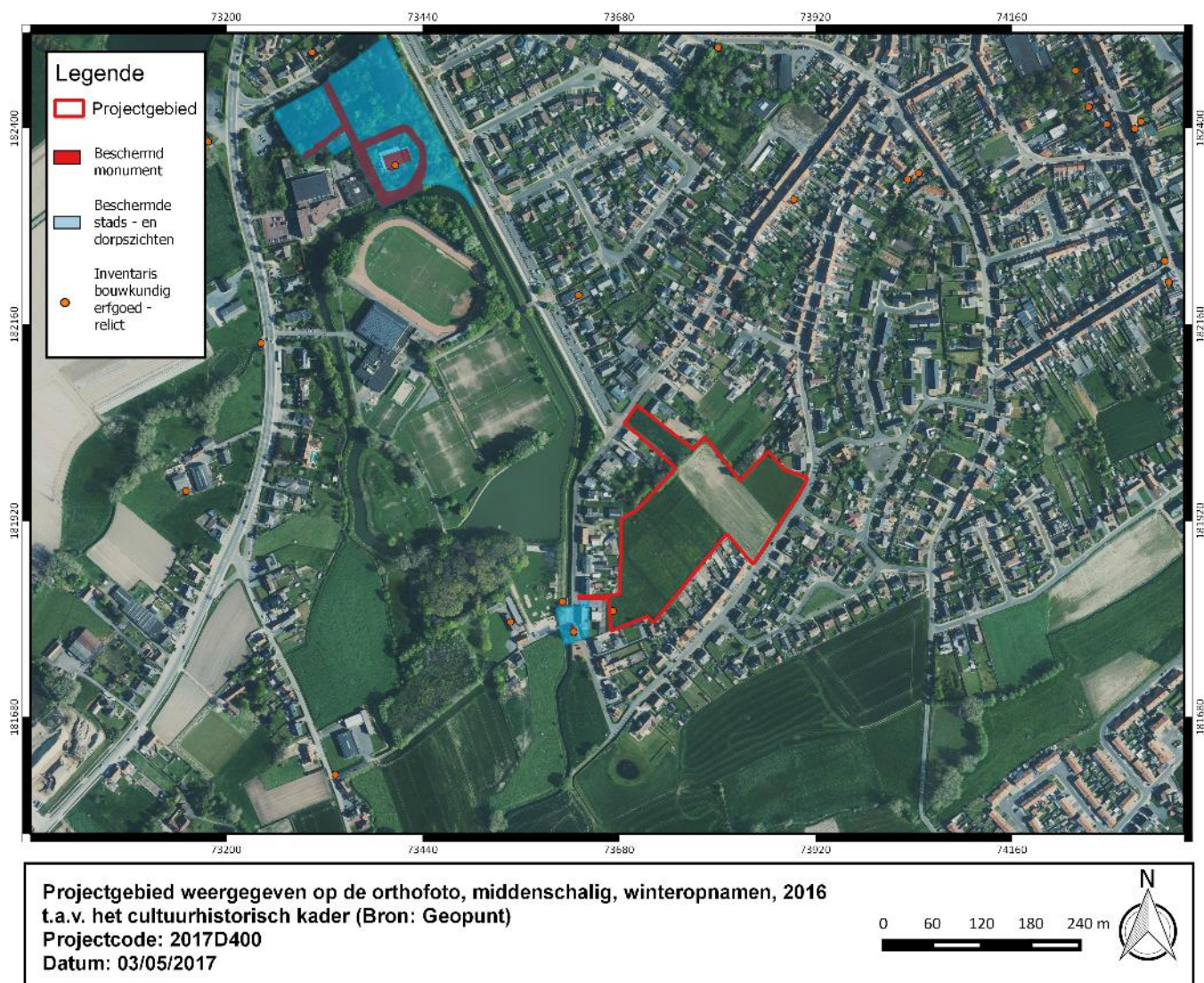
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt)

Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.

CAI nummer	Omschrijving
75112	Toevalsvondst; NK: 15 meter Volle middeleeuwen: - sleuf in de kerk van westtoren tot aan het koor - geen sporen van vroegere fasen, wel resten van klokgielen Bron: Devliegheer, L. 1963: Meulebeke, Archeologie 1963.1, 16.
74760	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: alleenstaande site met walgracht
74763	Indicator cartografie; NK: 15 meter

CAI nummer	Omschrijving
	Late middeleeuwen: alleenstaande site met walgracht
74761	Indicator cartografie; NK: 15 meter
	Late middeleeuwen: alleenstaande site met walgracht
74775	Indicator cartografie; NK: 15 meter
	Late middeleeuwen: alleenstaande site met walgracht
74776	Indicator cartografie; NK: 15 meter
	Late middeleeuwen: alleenstaande site met walgracht
74777	Indicator cartografie; NK: 15 meter
	Late middeleeuwen: alleenstaande site met walgracht

1.3.3.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

In de omgeving van het onderzoeksterrein zijn een aantal bouwkundige erfgoedrelicten waarneembaar. Net ten zuidwesten van het projectgebied situeert zich het kapelhuis met winkel en café. Dit bouwkundig

erfgoedrelict klimt minimaal op tot de eerste helft van de 19de eeuw. Het huis is, net als de *kapel van O.-L.-Vrouw van Altijddurende Bijstand (cf. z.nr.), steeds in het bezit van de eigenaars en bewoners van het *kasteel Ter Borch (cf. Baronielaan nrs. 27-29).

Ten westen hiervan situeert zich de Onze-Lieve-Vrouw-van Bijstandkapel. Deze geldt als beschermd monument, bouwkundig erfgoedrelict en beschermd stads- en dorpszicht. De kapel Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand, een lokaal bedevaartsoord, werd in de 18de-eeuw gesticht door een telg van het geslacht de Beer, welke tot circa 1791 het kasteel bewoonde. De muurschilderingen van de huidige laat 19de-eeuwse kapel zijn van de hand van de kasteelheer Edgar van Bavegem, die in de jaren 1920 burgemeester was van Meulebeke. De historische band tussen de kapel en het kasteel met zijn bewoners hield aldus stand vanaf de tweede helft van de 18de tot in de 20ste-eeuw; Deze kapel is een getuige van de christelijke traditie. Het betreft een bedevaartsoord ontstaan in het midden van 18de eeuw, dat tot op heden op de lokale belangstelling kan rekenen. De talrijke ex-voto's wijzen op een bloeiende volksdevotie;

Het betreft een gaaf bewaarde bedevaartkapel, daterend van 1886, met een verzorgde neogotische vormgeving en getypeerd door zeshoekige plattegrond met inkom en absis.

Ten noordwesten van het onderzoeksterrein situeert zich het kasteeldomein Ter Borch dat geldt als beschermd monument, bouwkundig erfgoedrelict en beschermd stads- en dorpszicht. Het kasteeldomein Ter Borch is een waardevolle historische site waarvan de huidige configuratie met de omwalde motte, de omringende percelen en het grachtensysteem grosso modo teruggaat op de situatie van 1654 zoals afgebeeld in de landboek van de parochie Meulebeke. Gans deze omgeving is ontegensprekelijk verbonden met kasteel en versterken de waarde ervan.²

1.4 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling met wooneenheden en bijhorende infrastructuur aan de Kapellestraat te Meulebeke. Het terrein is ca. 2,9ha groot en bestaat momenteel uit landbouwgrond. Het terrein is vrij van bebouwing.

Het plangebied is gelegen op een westelijke uitloper van het plateau van Tielt, op de rand van het alluvium van de Devebeek. Het terrein heeft een verval van oost naar west, richting de Devebeek. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het plangebied een profielopbouw weer bestaand uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen. Enkel in de meest zuidelijke punt van het plangebied is een toplaag van fluviatiele afzettingen weergegeven bovenop het dekzand. De bodemkaart wijst op een relatief droge zandbodem, enkel in het gedeelte waar fluviatiele afzettingen kunnen voorkomen geeft de bodemkaart een zandleembodem weer. Het plangebied bevindt zich duidelijk in een gradiëntzone. Dit impliceert dat het terrein een aanzienlijke aantrekkingskracht gehad moet hebben op jager-verzamelaarsgemeenschappen. De oostelijk gelegen heuveluitlopers van het plateau van Tielt moeten op hun beurt dan weer een grote aantrekkingskracht gehad hebben op de eerste landbouwgemeenschappen in onze contreien. De landschappelijke situatie wijst reeds op een aanzienlijk potentieel inzake archeologische resten, ook van het Mesolithicum.

Cartografisch onderzoek wijst duidelijk op een hoofdzakelijk ruraal karakter van het plangebied. Het terrein ligt met zekerheid onder de ploeg sinds de 2^e helft van de 18^e eeuw. Net ten noordwesten van het plangebied is een hoeve met walgracht weergegeven genaamd "Hooghe Poorte". Deze is nog steeds te herkennen in het huidige stratenpatroon. Mogelijk is de archeologische neerslag van de laatmiddeleeuwse voorloper of eventuele randactiviteiten bewaard in de ondergrond.

² Inventaris Onroerend Erfgoed

Op het terrein zijn geen archeologische waarden gekend. De gekende waarden in de ruime omgeving betreffen hoofdzakelijk cartografische indicatoren. De regio vormt als het ware een “blinde vlek” op de Centraal Archeologische Inventaris. Gelet op het rurale karakter van de regio weerspiegelt deze schaarsheid aan gekende archeologische indicatoren eerder een gebrek aan onderzoek en niet zozeer de archeologische realiteit. Het archeologisch potentieel is puur op basis van de landschappelijke situatie aanzienlijk.

Gelet op de ligging binnen een gradiëntsituatie en het quasi volledig ontbreken van gekende waarden in de omgeving is een veldprospectie aangewezen. Zo kunnen eventueel aanwezige oppervlakkige steentijdrelicten in kaart worden gebracht. Gelet op de bodemkundige situatie is de kans op een afgedekte vondstconcentratie zo goed als onbestaand en vormt deze onderzoeksmethode de enige opportuniteit eventuele menselijke aanwezigheid tijdens het Mesolithicum vast te stellen.

Verder bestaat het verwachtingspatroon uit klassieke sporenarcheologie, direct onder de teelaarde. De meest geschikte onderzoeksmethode met betrekking tot deze verwachting is een proefsleuvenonderzoek.

Deel 2: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Deel 3: Bijlagen

Projectcode	2017D400
Onderwerp	Meulebeke Kapellehoek
Plannummer	1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	2
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	3
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Visualisatie van de geplande werken
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	4
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	5
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Tertiair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	6
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Quartaire Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	7
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	8
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Potentiële bodemerosiekaart per perceel
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	9
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	10
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Hoogteverloop
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	11
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	DHVV
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	12
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferraris
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1771-1777

Plannummer	13
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Ca. 1840

Plannummer	14
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Popp-kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1842-1879

Plannummer	15
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1971

Plannummer	16
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1979-1990

Plannummer	17
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2000-2003

Plannummer	18
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2008-2011

Plannummer	19
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	20
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Aanduiding CAI
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017

Plannummer	21
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Cultuurhistorisch kader
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	10/05/2017